

УДК 339.56:330.55

СТРУКТУРНІ ЕФЕКТИ ВЕЛИЧИНИ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Чугасв О. А.

Кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Анотація. Величина економіки розглядається як фактор структури зовнішньої торгівлі країни. В існуючих дослідженнях зазвичай аналізуються окремі ефекти впливу розміру країн за населенням або ВВП на міжнародну торгівлю. Тому ці ефекти потребують систематизації. Розмір економіки впливає на рівень товарної та географічної диверсифікації імпорту і особливо експорту. Часто великий розмір економіки дозволяє краще розвивати експортне виробництво високотехнологічних товарів. Інші ефекти включають структуру міжнародної торгівлі товарами за важливістю транспортних витрат, рівнем монополізації ринку, важливості ефекту масштабу у виробництві, а також роль внутрішньогалузевої торгівлі. Складовою міжнародної торгівлі є торгівля послугами, яка також залежить від величини економіки. Принаймні це стосується таких видів послуг, як туризм, фінанси та освіта.

Ключові слова: розмір країни, величина економіки, міжнародна торгівля, структура зовнішньої торгівлі, диверсифікація торгівлі.

Постановка проблеми. Міжнародний поділ праці є основою формування міжнародних торговельних відносин і різної зовнішньоторгівельної структури країн. Така різниця залежить від багатьох чинників: наявність різних видів ресурсів, особливості уподобань споживачів, державна політика, рівень економічного і технологічного розвитку тощо. Серед цих факторів є й величина економіки, яка характеризує економічну потужність країни, обсяг ресурсів, розмір національного ринку, можливості користуватися перевагами масштабу, можливості розпоряджатися ресурсами та здійснювати транзакції без необхідності перетину державного кордону, адаптуватися до різного регуляторного та культурного середовища.

Мета статті. Ми маємо на меті визначити, яким чином розмір країни, її економіки, а відповідно і величина її економічної сили впливає на структуру міжнародної торгівлі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вплив розміру країни на структуру міжнародної торгівлі досліджувався у ряді закордонних досліджень. У сфері ефектів для міжнародної торгівлі необхідно відзначити таких дослідників: Н. Халаф, Д. Хаммелс і П. Кленов, А. Партека і М. Тамбері, Л. Ху, К. Тянь, С. Ван і Цз. Чжан (диверсифікація торгівлі), М. Перрі, П. Браунерйельм і П. Тулін, Й. Фагерберг, Л. Піччі та Л. Савореллі (технологічна структура), Б. Баласса (структура за ступенем обробки), Д. Хаммелс, Д. Хансон і Ч. Сіан (структура за рівнем монопольної сили), Ле Дук Ньєм, Квок Тонг Соо (внутрішньогалузева торгівля), Цз. Ліу і К. Дженкінс, Р. Брау, А. Ланца і Ф. Пігліару (торгівля послугами).

Часто йдеться про дослідження окремих аспектів міжнародної торгівлі, де розмір країни, є лише одним з багатьох розглянутих факторів. Тому їх результати потребують комплексної систематизації. Але наявні й спеціалізовані дослідження вчених (наприклад,

П. Вуякович, С. Анклесарія Айар, К.Істер) або звіти міжнародних організацій (Світовий банк, Секретаріат Співдружності), які акцентують увагу на проблемах малих країн та їх відмінності від великих економік. У ряді досліджень аналізуються ефекти лише на прикладі розвинутих країн (Й. Фагерберг, П. Браунерхйельм і П. Тулін), країн окремого регіону (К. Тісдел) або торговельних відносин однієї країни (Ле Дук Ньєм).

Основні результати дослідження. *Диверсифікація торгівлі.* Цілком очікувано, що великі країни матимуть більш диверсифіковану торгівлю. Так, Н. Халаф вказує, що малі країни частіше концентрують свою зовнішню торгівлю, перш за все експорт, на небагатьох ринках збуту. Регресійний аналіз показує, що більший розмір країни (як за ВВП так і за населенням) зменшує товарну і географічну концентрацію її експорту, хоча не так сильно, як це передбачає теорія [1].

Ця закономірність підтверджується й в інших дослідженнях. Д. Хаммелс вказує, що великі країни виробляють більш різноманітний спектр товарів, але різноманітність товарів збільшується непропорційно менше із збільшенням виробництва [2, с. 42]. А. Партека і М. Тамбері розрахували, що розмір країни (і за ВВП і за населенням) суттєво впливає на рівень диверсифікації експорту продукції обробної промисловості: збільшення розміру країни на 1% збільшує експортну диверсифікацію на 0,2% [3, с. 20]. При цьому залежність рівня диверсифікації експорту сильніша від розміру країни ніж рівня диверсифікації імпорту. Так, Д. Хаммелс і П. Кленов розрахували, що експорт великих країн (за ВВП за ПКС) більший на $\frac{2}{3}$ за рахунок більшого асортименту експортних товарів (екстенсивна маржа), а їх імпорт – на $\frac{1}{3}$ за рахунок цього. Великі країни також торгують з більшою кількістю партнерів [4, с. 29]. Можна припустити, що і у великих і у малих країнах споживачі намагатимуться імпортувати широкий спектр товарів, а імпорт комплектуючих та експорт буде більш вузькоспеціалізованим у малих країнах внаслідок виробничої спеціалізації. Тому саме експортна диференціація сильніше буде залежати від розміру країни.

Нелінійний характер закономірності відзначають Л. Ху, К. Тіань, С. Ван і Цз. Чжан. Вони використовують дані за 1971-2000 рр. для дослідження залежності диверсифікованості експорту та імпорту (кількість категорій) та кількості фірм від розміром країни (ВВП). Залежність є прямою, але не лінійною, а S-подібною (логістична крива) [5, с. 2, 3]. Ними використовується така логістична функція:

$$y = \frac{A}{1 + e^{-k(x - X_M)}} \quad (1)$$

де y – диверсифікованість, наприклад, експорту;

x – логарифм ВВП;

A , X_M та k – параметри, що оцінюються емпіричним шляхом:

A – верхня межа диверсифікованості експорту;

k – нахил у точці перегину – максимальне відносне зростання диверсифікованості;

X_M – логарифм ВВП у точці перегину [5, с. 4].

Нахил k різко зріс у 1980-х рр. імовірно як реакція на зміну середовища для міжнародної торгівлі [5, с. 15]. Крива має три ділянки, коли:

- зростання асортименту експортних товарів менше за зростання ВВП (за малого ВВП);
- зростання асортименту експортних товарів більше за зростання ВВП (за середнього ВВП);
- зростання асортименту експортних товарів знов менше за зростання ВВП (за великого ВВП) [5, с. 4-6].

Отже виявляється, що зусилля на диверсифікацію торгівлі в малих країнах мало-ефективні навіть при зростанні ВВП. Зокрема, навіть, якщо частка домінуючої галузі зменшується, вона зазвичай замінюється іншою домінуючою галуззю, а не призводить до диверсифікації [6, с. 11]. Отже, ми можемо сказати, що ефективну політику товарної диверсифікації торгівлі можуть проводити лише середні економіки (у великих країнах часто досягнутий необхідний рівень диверсифікації експорту). Тому Україна як середня економіка принципово здатна і буде диверсифікувати свою зовнішню торгівлю та виправляти диспропорції у експорті.

Технологічна структура експорту. М. Перрі з даними 1996 р. зазначає, що малі країни в середньому більше орієнтуються на низько технологічну промисловість [7, с. 175]. А. М. Тітс зазначає, що малі країни змушені купувати більшість нових технологій за кордоном, тому вони зрідка спеціалізуються на нових галузях [8]. Л. Піччі та Л. Савореллі на основі даних про патентні заявки вказують, що менші країни більш спеціалізовані на вузькому спектрі технологій [9, с. 2]. Відповідно ми можемо очікувати, що малі країни експортуватимуть менш широкий спектр високотехнологічних товарів, якщо тільки не будуть імпортувати технології.

З іншого боку, П. Браунерйельм та П. Тулін у виборці з 19 країн ОЕСР у 1981-99 рр. не знаходять підтвердження того, що розмір країни впливає на експорт високотехнологічних товарів, тобто ефекту домашнього ринку не спостерігається [10, с. 2]. Знання може бути настільки спеціалізованим, що воно може бути високо локалізованим, а економія на масштабі може досягатися завдяки прямим іноземним інвестиціям з боку фірм у малих країнах. Диференціація продуктів і вертикальна спеціалізація дозволяють малим країнам спеціалізуватися у певних нішах і етапах високотехнологічного виробництва. І це є досягненням торговельної лібералізації [10, с. 16].

Розглядаючи країни ОЕСР, Й. Фагерберг розглядає цю проблему в розрізі конкретних галузей і визначає високотехнологічні галузі, де доступ до великого внутрішнього ринку є важливим фактором конкурентоспроможності іноді у комбінації з високою часткою військових витрат у ВВП [11, с. 24]. Величина країни (за кількістю населення) важлива у виробництві літаків, комп'ютерів, напівпровідників, побутової електроніки, генеруючого обладнання та автомобілів. У цих галузях важливі нетарифні бар'єри, що збільшують витрати на торгівлю і створюють ефект масштабу [11, с. 20]. В решті високотехнологічних галузей такий ефект не спостерігається. Тому малі країни не повинні копіювати технологічну політику великих країн, а мусять сконцентрувати зусилля на технологіях, де ефект масштабу незначний [11, с. 26]. Відповідно Україна може дозволити собі експорт обмежено широкого діапазону високотехнологічних товарів, навіть в довгостроковій перспективі.

Інші виміри структури торгівлі товарами. К. Істер зазначає, що малі країни не можуть користуватися перевагами масштабу в сфері виробництва та експорту [12, с. 404]. Тому Г. Бекер вказує, що малі країни часто спеціалізуються на тих товарах та послугах, які занадто малі, щоб ці маркетингові ніші заповнили великі країни [13]. С. Анклесарія Айар вказує, що малі країни іноді навіть експортують більшою мірою товари, що зазвичай є неторговими. Наприклад, Бутан продає електроенергію Індії, Лесото – воду в Південну Африку і це становить вагому частину їх експорту [14].

Якщо розглядати структуру під кутом монополізації ринку, то Д. Хаммелс зазначає, що згідно неокласичних теорій міжнародної торгівлі зростаючі граничні витрати та великий внутрішній попит збільшують ціни, роблячи країну менш конкурентоспроможною на світових ринках. Протилежною є ситуація в моделях ефекту масштабу, коли країни з вели-

ким внутрішнім попитом є більш конкурентоспроможними. Це створює ефект внутрішнього ринку (home market effect), який особливо суттєвий за умов монополії чи олігополії [2, с. 40]. Тому, зважаючи на розмір економіки, можна сказати, що Україна більше схильна експортувати ті товари, у виробництві яких ефект масштабу невеликий або помірний. Д. Хансон і Ч. Сіан зазначають, що галузі з високими транспортними витратами та низькою еластичністю заміни (більше диференціації продуктів) концентруються переважно в більших країнах за ВВП [15, с. 27]. Тому малі країни будуть менше спеціалізуватися на експорті товарів, де фірми володіють достатньою монопольною силою. У випадку України експорт товарів, як дорого транспортувати, спрощує ситуацію близькість до великого ринку ЄС, але ускладнює недостатня якість транспортної інфраструктури. Також позиції України можуть бути відносно сильнішими на тих ринках товарів, які є високо конкурентними або слабо монополізованими.

Ще Б. Баласса зазначав, що малі країни мають більше порівняльних переваг у комплексуючих, а не кінцевих продуктах [16]. Ле Дук Ньєм на прикладі Китаю показує, що вертикальна внутрішньогалузева торгівля вища, якщо торгівля відбувається з країною схожого розміру за населенням і схожого рівня розвитку [17, с. 9, 11]. А Квок Тонг Соо вказує, що зважений на торгівлю індекс Грубеля-Ллойда внутрішньогалузевої торгівлі прямо залежить від розміру власної країни та обернено від розміру середнього торговельного партнера [18, с. 1]. Тому висновки по рівню внутрішньогалузевої торгівлі неоднозначні.

Структура торгівлі послугами. П. Вуякович зазначає, що малі країни (в її дослідження за площею) більш відкриті для торгівлі послугами [19, с. 13-14]. Особливо цьому сприяє розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій, який дозволяє перехід у категорію торгових все більшої кількості видів послуг [20, с. 78].

П. Вуякович також вказує, що для малих країн більшою мірою також характерний міжнародний туризм (частка прибуття і відправлення туристів відносно населення) [19, с. 13-14]. На нашу думку, це цілком очікуваний результат, так як у великих країнах внаслідок більшої території та туристичних ресурсів має бути більш розвинутий внутрішній туризм. Для малих країн, що спеціалізуються на туризмі навіть існує аббревіатура SITE (Small Island Tourism Economies) на противагу малим країнам, що залежать від переказів мігрантів та допомоги – MIRAB (Migration, Remittances, Aid and Bureaucracy) [21]. Проблема значення міжнародного туризму підтверджується й іншими дослідженнями.

Цз. Ліу і К. Дженкінс, аналізуючи 200 незалежних країн, знаходили обернений зв'язок між кількістю населення країн і часткою доходів від туризму у ВВП, а також між логарифмами припливу туристів на квадратний метр та логарифмом розміру країни [22]. Р. Брау, А. Ланца і Ф. Пігліару провели дослідження, де серед 17 розглянутих країн, що значно залежали від туризму (більше 10% ВВП), 14 були малими [23, с. 4]. А з 29 малих країн половина значно залежали від туризму і вони демонстрували майже вдвічі вищі темпи зростання реального ВВП на душу населення у 1980-2003 рр. ніж решта малих країн [23, с. 5, 9]. А С. Анклесарія Айар додає, що переключення на туризм дозволяє зменшити волатильність експорту [14]. Тобто орієнтація на туризм виглядає виграною стратегією для малих країн.

Проте А. Ланса і Ф. Пігліару досліджуючи причини відносно швидшого зростання малих країн (за населенням), що спеціалізуються на експорті туристичних послуг, за даними за 1985-95 рр., приходять до висновку, що для спеціалізації на туризмі більш важливим є фактор забезпеченості природними ресурсами, а не малий розмір сам по собі [22, с. 1]. Країни, більше забезпечені належними природними ресурсами відносно кількості робочої сили, мають більше порівняльних переваг у туризмі, такі країни зростають швидше, ніж ті, що спеціалізуються на промисловості [22, с. 12].

Для малих країн привабливою також може бути спеціалізація на фінансових послугах, так як цей сектор генерує значну додану вартість на основі людського капіталу і ефект масштабу не залежить від розміру національного ринку [24]. Для малих країн, що спеціалізуються на фінансах, а також персональних уподобаннях місця проживання, перевагах юрисдикції, нішевому виробництві та транспорті існує своя аббревіатура PROFIT (Personal considerations affecting citizenship, residence and employment rights; Resource Management; Overseas engagement and ultra-national recognition; Finance and Transportation) [21].

Крім туризму та фінансів для деяких малих країн можуть бути важливими експорт специфічних видів послуг. Наприклад, С. Анклесарія Айар вказує, що малі країни, користуючись стратегічним розташуванням, іноді можуть надавати послуги з розміщення військових баз. Плата за ці послуги була значно відчутнішою, наприклад, для економік Мікронезії та Палау порівняно з Філіппінами. Або малі острівні країни користуються більшою мірою перевагами морського законодавства, продаючи права на використання навколишніх вод для рибальства чи видобутку корисних копалин [14]. Фактично тут йдеться про експорт факторних послуг у вигляді ренти.

З іншого боку, малі країни більш залежні від імпорту спеціалізованих освітніх послуг. Великі економіки мають більше можливостей забезпечити своїх громадян широким спектром освітніх послуг, тому більш мобільними є студенти з менших країн [25, с. 99]. Проте дистанційне навчання частково покращує ситуацію в малих країнах – не потрібно зайвий раз виїжджати на навчання закордон для спеціалізованого навчання [6, с. 17].

Щодо ролі вказаних вище послуг Україна схожа більше на помірно великі економіки. Ні туризм, ні фінансові послуги, ні рента внаслідок географічного положення не грають такої ролі як у малих країнах. Особлива ситуація в сфері освіти. Як і великі економіки Україна надає широкий спектр освітніх послуг за практично повним спектром спеціалізацій. Імпорт освітніх послуг відбувається швидше з міркувань пошуку якості. В деяких випадках це дозволяє одержати специфічні знання та навички, необхідні для роботи за кордоном. А за інтенсивністю міграції Україна більше схожа на невеликі економіки.

Висновки. Отже, зовнішня торгівля великих і економічно сильніших країн більш диверсифікована по товарах і регіонах. Особливо це стосується експортної диверсифікації, у той час як різниця з малими країнами у диверсифікованості імпорту менша. Для малих країн є фізичні обмеження, які не дають проводити ефективну політику диверсифікації торгівлі. Великі та сильні економіки часто є вже достатньо диверсифікованими. В результаті лише середні економіки можуть з часом суттєво диверсифікувати свою зовнішню торгівлю.

Великі країни мають кращі позиції у експорті високотехнологічних товарів ніж малі країни, але переваги ефекту масштабу проявляються лише у частині високотехнологічних галузей. У результаті малі країни можуть спеціалізуватися на обмеженому діапазоні високотехнологічних товарів.

Великі країни мають можливість експортувати товари, виробництво яких характеризується ефектом масштабу, ринки яких сильніше монополізовані та які дорожче транспортувати. А малі економіки змушені спеціалізуватися на нішевих товарах, при виробництві яких ефект масштабу не суттєвий, на ринках яких діє достатньо вільна конкуренція і транспортувати які достатньо дешево (або їх робоча сила змушена задовольнятися меншим рівнем зарплат).

Малі країни стають все більш відкритими для торгівлі послугами. Для багатьох з них важливе місце грає міжнародний туризм, спеціалізація на якому можливо дозволяє їм успішніше розвиватися. Інші малі країни мають можливість спеціалізуватися на фінансо-

вих послугах або наданні права на використання ресурсів чи розміщення військових баз. Проте малі економіки не мають можливість надати освіту в рамках широкого спектру спеціальностей, тому вони є більш залежними від імпорту освітніх послуг.

Україна як економіка середнього розміру має враховувати ці закономірності у своїй зовнішньоекономічній стратегії. З часом, по мірі подолання кризових процесів і особливо у разі приєднання до ЄС, для неї можуть все більш притаманними ставати закономірності, характерні для помірно великих економік. Але існує й протилежна тенденція: зважаючи на демографічну кризу частка України у світовому господарстві буде скорочуватися у довгостроковій перспективі (або не змінюватися, що буде швидше за оптимістичного сценарію). Тісніша інтеграція з ЄС та можливо відкриття ринків інших країн може суттєво це компенсувати, але ймовірно все ж частково.

Подальші дослідження можуть детальніше розглянути питання, яка структура зовнішньої торгівлі є більш вигідною для економік різної величини.

Список використаної літератури

1. Khalaf N. G. Country Size and Trade Concentration / Nadim G. Khalaf // *Journal of Development Studies*. – 1974. – № 11 (1). – P. 81-85.
2. Hummels D. The Role of Geography and Size : Occasional Paper № 35 / David Hummels. – Buenos Aires: American Development Bank; Integration and Regional Programs Department; Institute for the Integration of Latin America and the Caribbean IDB-INTAL; Integration Trade, and Hemispheric Issues Department, 2006. – 55 p.
3. Parteka A., Tamberi M. Export Diversification and Development – Empirical Assessment : Quaderni di Ricerca № 359 / Aleksandra Parteka, Massimo Tamberi. – Ancona: Università Politecnica delle Marche, Dipartimento di Scienze Economiche e Sociali, 2011. – 38 p.
4. Hummels D. The Variety and Quality of a Nation's Trade : Working Paper No. 8712 / David Hummels, Peter J. Klenow. – Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research, 2002. – 32 p.
5. Hu L. The «S» Curve Relationship between Export Diversity and Economic Size of Countries [Electronic resource] / Lunchao Hu, Kailan Tian, Xin Wang, Jiang Zhang. – Beijing: Beijing Normal University, 2011. – 17 p. – Mode of access: <http://arxiv.org/pdf/1105.5891.pdf>.
6. Small States: Meeting Challenges in the Global Economy: Report of the Commonwealth Secretariat / World Bank Joint Task Force on Small States. – London, Washington, D. C. : Commonwealth Secretariat, World Bank, 2000. – 127 p.
7. Perry M. Shared Trust in Small Countries. The limits to Borrowing Model / Martin Perry // *New Economy*. – 2001. – Vol. 8. – № 3. – P. 175-177.
8. Tiits M. Technology-intensive FDI and economic development in a small country—the case of Estonia / Marek Tiits // *Trames*. – 2007. – Vol. 11. – № 3. – P. 324-342.
9. Picci L. The Technological Specialization of Countries: An Analysis of Patent Data : SIRE Discussion paper № SIRE-DP-2013-24 / Lucio Picci, Luca Savorelli. – Edinburg: Scottish Institute for Research in Economics, 2013. – 11 p.
10. Braunerhjelm P. Can Countries Create Comparative Advantages? R&D-expenditures, high-tech exports and country size in 19 OECD-countries, 1981-1999: CESIS Electronic Working Paper № 61 / Pontus Braunerhjelm, Per Thulin. – Stockhol: The Royal Institute of technology, Centre of Excellence for studies in Science and Innovation, 2006. – 31 p.

11. Fagerberg J. Is There a Large-country Advantage in High-tech? [Electronic resource] / Jan Fagerberg. – Oslo: Norwegian Institute of International Affairs, 1995. – 39 p. – Mode of access: https://www.researchgate.net/publication/23546914_Is_there_a_large-country_advantage_in_high-tech.
12. Easter Ch. Small States Development: A Commonwealth Vulnerability Index / Christopher Easter // *The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs*. – 1999. – Vol.88. – № 351. – P. 403-422. DOI: 10.1080/003585399107947.
13. Becker G. S. Why So Many Mice are Roaring [Electronic resource] / Gary S. Becker // *Businessweek*. – 1994. – November 7. – Mode of access: <http://www.bloomberg.com/bw/stories/1994-11-06/why-so-many-mice-are-roaring>.
14. Anklesaria Aiyar S. S. Small States: Not Handicapped and Under-Aided, but Advantaged and Over-Aided / Swaminathan S. Anklesaria Aiyar // *Cato Journal*. – 2008. – Vol. 28. – № 3. – P. 449-478.
15. Hanson G. H. The Home Market Effect and Bilateral Trade Patterns: Working Paper № 9076 / Gordon H. Hanson, Chong Xiang. – Cambridge, MA : National Bureau of Economic Research, 2002. – 45 p. DOI: 10.3386/w9076.
16. Balassa, B. Country Size and Trade Patterns: Comment / Bela Balassa // *The American Economic Review*. – 1969. – Vol. 59. – № 1. – P. 201-204. – Cited by: Nyamtseren L. Challenges and Opportunities of Small Countries for Integration into the Global Economy, as a Case of Mongolia : Dresden discussion paper in economics, № 13/04 / Lhamsuren Nyamtseren. – Dresden: Dresden University of Technology, 2004. – 45 p.
17. Le D. N. Linder Hypothesis and Vertical Intra-industry Trade: An Empirical Case of Cosmetic Industry in China : Working Paper No. 2012/17 / Le Duc Niem. – Hanoi: DEPOCEN, 2012. – 14 p.
18. Soo K. T. Intra-industry Trade: A Krugman-Ricardo Model and Data : Economics Working Paper № 2013/006 / Kwok Tong Soo. – Lancaster : Lancaster University, 2013. – 26 p.
19. Vujakovic P. How to Measure Globalisation? A New Globalisation Index (NGI) : Working paper № 343 / Petra Vujakovic. – Wien: Österreichisches Institut für Wirtschaftsforschung, 2009. – 35 p.
20. The Growth Report. Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development. – Washington, DC: The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, the Commission on Growth and Development, 2008. – 183 p.
21. Baldacchino G., The Beak of the Finch: Insights into the Economic Development of Small Economies / Godfrey Baldacchino, Geoffrey Bertram // *The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs*. – 2009. – Vol. 98. – № 401. – P. 141-160. DOI: 10.1080/00358530902757867.
22. Lanza A. Why Are Tourism Countries Small and Fast-Growing? [Electronic resource] / Alessandro Lanza, Francesco Pigliaru, 1999. – 18 p. – Mode of access: <http://crenos.unica.it/crenos/sites/default/files/wp/99-6.pdf>.
23. Brau R. How Fast are Small Tourist Countries Growing? The 1980-2003 evidence : Working paper № 2006/14 / Rinaldo Brau, Alessandro Lanza, Francesco Pigliaru – Cagliari, Sassari: Centro Ricerche Economiche Nord Sud, Università di Cagliari, Università di Sassari, 2006. – 20 p.
24. Brandi L. The Economy of Small States [Electronic resource] / Luca Brandi, 2004. – Mode of access: <http://www.rivistapoliticaeconomica.it/2004/nov-dic/BrandiING.pdf>.
25. Trends in International Migration. Continuing Reporting System on Migration: Annual Report. – OECD, 2001. – 368 p.

STRUCTURAL EFFECTS OF THE ECONOMY SIZE ON INTERNATIONAL TRADE**Chugaiev O. A.**

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of World Economy and International Economic Relations of Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Abstract. *Size of economy is a factor of foreign trade structure of a country. Existing works usually analyze detached effects of country size by population or GDP on international trade. Therefore these effects need systematization. Economy size affects commodity and geographic diversification of imports and especially exports. Often larger economies can easier develop export production of high-tech goods. Other effects include international trade structure by importance of transport costs, market monopolization, importance of the economies of scale in production, and the role of intra-industry trade. International trade also includes trade in services, which depends on size of economy too. At least it concerns tourism, financial, and education services.*

Key words: *country size, size of economy, international trade, structure of foreign trade, trade diversification.*

References

1. Khalaf N. G. Country Size and Trade Concentration / Nadim G. Khalaf // *Journal of Development Studies*. – 1974. – № 11 (1). – P. 81-85.
2. Hummels D. The Role of Geography and Size : Occasional Paper № 35 / David Hummels. – Buenos Aires: American Development Bank; Integration and Regional Programs Department; Institute for the Integration of Latin America and the Caribbean IDB-INTAL; Integration Trade, and Hemispheric Issues Department, 2006. – 55 p.
3. Parteka A., Tamberi M. Export Diversification and Development – Empirical Assessment : Quaderni di Ricerca № 359 / Aleksandra Parteka, Massimo Tamberi. – Ancona: Università Politecnica delle Marche, Dipartimento di Scienze Economiche e Sociali, 2011. – 38 p.
4. Hummels D. The Variety and Quality of a Nation's Trade: Working Paper No. 8712 / David Hummels, Peter J. Klenow. – Cambridge, MA : National Bureau of Economic Research, 2002. – 32 p.
5. Hu L. The «S» Curve Relationship between Export Diversity and Economic Size of Countries [Electronic resource] / Lunchao Hu, Kailan Tian, Xin Wang, Jiang Zhang. – Beijing: Beijing Normal University, 2011. – 17 p. – Mode of access: <http://arxiv.org/pdf/1105.5891.pdf>.
6. Small States: Meeting Challenges in the Global Economy: Report of the Commonwealth Secretariat / World Bank Joint Task Force on Small States. – London, Washington, D. C. : Commonwealth Secretariat, World Bank, 2000. – 127 p.
7. Perry M. Shared Trust in Small Countries. The limits to Borrowing Model / Martin Perry // *New Economy*. – 2001. – Vol. 8. – № 3. – P. 175-177.
8. Tiits M. Technology-intensive FDI and economic development in a small country—the case of Estonia / Marek Tiits // *Trames*. – 2007. – Vol. 11. – № 3. – P. 324–342.
9. Picci L. The Technological Specialization of Countries: An Analysis of Patent Data : SIRE Discussion paper № SIRE-DP-2013-24 / Lucio Picci, Luca Savorelli. – Edinburg : Scottish Institute for Research in Economics, 2013. – 11 p.
10. Braunerhjelm P. Can Countries Create Comparative Advantages? R&D-expenditures, high-tech exports and country size in 19 OECD-countries, 1981-1999: CESIS Electronic Working Paper № 61 / Pontus Braunerhjelm, Per Thulin. – Stockhol : The Royal Institute of technology, Centre of Excellence for studies in Science and Innovation, 2006. – 31 p.
11. Fagerberg J. Is There a Large-country Advantage in High-tech? [Electronic resource] / Jan Fagerberg. – Oslo: Norwegian Institute of International Affairs, 1995. – 39 p. – Mode of access: https://www.researchgate.net/publication/23546914_Is_there_a_large-country_advantage_in_high-tech.
12. Easter Ch. Small States Development: A Commonwealth Vulnerability Index / Christopher Easter // *The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs*. – 1999. – Vol.88. – № 351. – P. 403-422. DOI: 10.1080/003585399107947.
13. Becker G. S. Why So Many Mice are Roaring [Electronic resource] / Gary S. Becker // *Businessweek*. – 1994. – November 7. – Mode of access: <http://www.bloomberg.com/bw/stories/1994-11-06/why-so-many-mice-are-roaring>.

14. Anklesaria Aiyar S. S. Small States: Not Handicapped and Under-Aided, but Advantaged and Over-Aided / Swaminathan S. Anklesaria Aiyar // Cato Journal. – 2008. – Vol. 28. – № 3. – P. 449-478.
15. Hanson G. H. The Home Market Effect and Bilateral Trade Patterns : Working Paper № 9076 / Gordon H. Hanson, Chong Xiang. – Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research, 2002. – 45 p. DOI: 10.3386/w9076.
16. Balassa, B. Country Size and Trade Patterns: Comment / Bela Balassa // The American Economic Review. – 1969. – Vol. 59. – № 1. – P. 201-204. – Cited by: Nyamtseren L. Challenges and Opportunities of Small Countries for Integration into the Global Economy, as a Case of Mongolia : Dresden discussion paper in economics, № 13/04 / Lhamsuren Nyamtseren. – Dresden: Dresden University of Technology, 2004. – 45 p.
17. Le D. N. Linder Hypothesis and Vertical Intra-industry Trade: An Empirical Case of Cosmetic Industry in China: Working Paper No. 2012/17 / Le Duc Niem. – Hanoi : DEPOCEN, 2012. – 14 p.
18. Soo K. T. Intra-industry Trade: A Krugman-Ricardo Model and Data: Economics Working Paper № 2013/006 / Kwok Tong Soo. – Lancaster : Lancaster University, 2013. – 26 p.
19. Vujakovic P. How to Measure Globalisation? A New Globalisation Index (NGI) : Working paper № 343 / Petra Vujakovic. – Wien: Österreichisches Institut für Wirtschaftsforschung, 2009. – 35 p.
20. The Growth Report. Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development. – Washington, D. C. : The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, the Commission on Growth and Development, 2008. – 183 p.
21. Baldacchino G., The Beak of the Finch: Insights into the Economic Development of Small Economies / Godfrey Baldacchino, Geoffrey Bertram // The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs. – 2009. – Vol. 98. – № 401. – P. 141-160. DOI: 10.1080/00358530902757867.
22. Lanza A. Why Are Tourism Countries Small and Fast-Growing? [Electronic resource] / Alessandro Lanza, Francesco Pigliaru, 1999. – 18 p. – Mode of access: <http://crenos.unica.it/crenos/sites/default/files/wp/99-6.pdf>.
23. Brau R. How Fast are Small Tourist Countries Growing? The 1980-2003 evidence : Working paper № 2006/14 / Rinaldo Brau, Alessandro Lanza, Francesco Pigliaru – Cagliari, Sassari: Centro Ricerche Economiche Nord Sud, Università di Cagliari, Università di Sassari, 2006. – 20 p.
24. Brandi L. The Economy of Small States [Electronic resource] / Luca Brandi, 2004. – Mode of access: <http://www.rivistapoliticaeconomica.it/2004/nov-dic/BrandiING.pdf>.
25. Trends in International Migration. Continuing Reporting System on Migration : Annual Report. – OECD, 2001. – 368 p.

СТРУКТУРНЫЕ ЭФФЕКТЫ ВЕЛИЧИНЫ ЭКОНОМИКИ СТРАНЫ ДЛЯ МЕЖДУНАРОДНОЙ ТОРГОВЛИ

Чугаев А. А.

Кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры мирового хозяйства и международных экономических отношений Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Аннотация. *Величина экономики рассматривается как фактор структуры внешней торговли страны. В существующих исследованиях обычно анализируются отдельные эффекты влияния размера страны по населению или ВВП для международной торговли. Поэтому эти эффекты требуют систематизации. Размер экономики влияет на уровень товарной и географической диверсификации импорта и особенно экспорта. Часто большой размер экономики лучше позволяет развивать экспортное производство высокотехнологических товаров. Другие эффекты включают структуру международной торговли товарами по важности транспортных затрат, уровню монополизации рынка, важности эффекта масштаба в производстве, а также роль внутриотраслевой торговли. Составляющей частью международной торговли является торговля услугами, которая тоже зависит от величины экономики. По крайней мере, это касается таких видов услуг, как туризм, финансы и образование.*

Ключевые слова: *размер страны, величина экономика, международная торговля, структура внешней торговли, диверсификация торговли.*